

ha donat molta vida”, es felicita en Xavi, “perquè fa que ens intercanviem productes i ens assegura tenir magatzem, i el que no és nostre, és de la xarxa.” La xarxa, de fet, va més enllà i, per completar les cistelles i no fallar en el servei, els permet aconseguir productes, sobretot fruita; “sabem on s’ha anar a buscar, podem respondre; això sí, en tot cas, com més a prop, millor, i sempre amb les garanties”.

Ara, aquesta xarxa es diu EcoMaresme.cat. El grup a hores d’ara està estudiant formats per a consolidar la xarxa, i miren, entre d’altres, les virtuts de la forma cooperativa de serveis. En Xavi puntualitza: “Ara som només un grup de pagesos que intercanviem, sense personalitat jurídica.” Però necessiten resoldre això. La Dolors afirma: “Perquè tenim un volum de producte que, tot plegat, ja ens cal”.

Com a projecte de l’economia social i solidària, el de CS ha tingut com a cor l’autoocupació en projectes socialment justos, col·laboratius i compromesos amb l’entorn. Aquest compromís fa possibles empreses que d’una altra manera mai no tirarien endavant. Amb la constitució, el desembre del 2014, de la cooperativa, les tres sòcies treballadores van cobrar el primer salari legal acostant-se al dit “mileurisme”, menyspreat abans de l’estafa financera i la crisi, però avui quasi considerat marca d’estatus.

En definitiva, han estat cinc anys d’acumulació de forces i hores de treball, guanyant alguns diners per a alimentació, transport, i anar fent; gràcies a les famílies i als amics, també. “Exacte, treballàvem i cobràvem una mica, consumíem d’aquí”, explica la Dolors; “o sigui, des de fa uns dos anys que ja es mou alguna cosa en termes de salari, tot i que al principi en realitat no arribava ni a manteniment o alimentació; no ha sigut fàcil, la veritat.”

Cal sumar-hi els problemes per a sintonitzar i acomodar dintre del projecte les visions i perspectives de cada persona. En Xavi recorda que, en arribar, “encara no hi havia un projecte escrit, concret, i això crea dificultats”. La Dolors, per la seva part, creu que “eren moments vitals

Hortà de Conreu Sereny.

diferents. Sobre el paper tot podia estar clar, però a la pràctica ja no era el mateix”.

En Xavi afegeix, d’altra banda, que de “diferències sempre n’hi han: no pot ser d’altra manera; no és negatiu, però s’ha de saber viure, això”. Ara, sembla que han trobat el punt: “No hi han diferències estratègiques, tenim definit el projecte, volem fer transformació social, mitjançant el conreu ecològic i la formació; trenant estratègies i xarxes amb la gent de ciutat, cooperatives de consum, particulars, entitats que treballen per la gent... Va en aquesta línia.”

Volent que aquests espais siguin un lloc per a la integració social de persones amb dificultats socials i/o en risc d’exclusió, per a fer-hi una experiència d’aprenentatge col·lectiu.

Dels quatre socis: en Xavi, la Maria, en Francesc i la Dolors, tres són treballadors, i una, col·laboradora; i lloguen altres treballadors ocasionalment. Han capitalitzat la cooperativa en hores de feina. “Hem donat un valor a aquesta quantitat d’hores, i és l’element del qual partim si algú vol ingressar a la cooperativa.”

A hores d’ara, ja la vida comença a ser una mica més fàcil. Han aconseguit un petit crèdit amb el programa CapitalCoop, via Coop57, i també “ens ha arribat una subvenció per a altes de nous socis, o sigui que hi ha una part dels diners que seran

part del capital social”. De totes maneres, assegura la Dolors, “abans d’arribar en aquest punt, el motiu pel qual hem tingut més credibilitat nosaltres mateixos i davant, per exemple, del Coop57 i del la gestoria que ens assessora, és que es veu que partint del nostre treball, tot i que és un sou molt petit, però sí que ens en sortim, demostrem que ens podem sortir i que hi ha futur”.

Avui, llavors, CS cultiva l’hort al monestir i en breu estrenarà un altre petit terreny en una finca que hi ha a prop. Comercialitza la comanda setmanal, en tres formats: per internet; a cooperatives de consum i particulars, incloent-hi botigues i restaurants; i la venda directa, al mateix monestir, els divendres i els dissabtes.

Fan els cursos de formació amb CEHDA i altres amb entitats i institucions, com ara l’Ajuntament de Badalona, per exemple unes sessions formatives per a un projecte d’hort comunitari als barris de Bufalà i Montgalà, per a aturats de llarga durada i gent en situació de vulnerabilitat.

Com a complement, però no poc important, com diu la Dolors, han fet molta feina amb conservació i recuperació de l’entorn, que estava molt deteriorat. En aquest punt, han convocat gent voluntària i han tingut suport de Serra de Marina i de l’Associació d’Amics de Sant Jeroni de la Murtra. L’eixamplament d’aquest voluntariat, amb el temps, és un aspecte que volen desenvolupar, també per a treballar

Entrevista a dos membres de l’Associació ERAPI:

La mirada socioantropològica del cooperativisme

Montse Pallarès
@montpallares

L’any 2013, ERAPI es va constituir en societat amb l’objectiu, en un futur no gaire llunyà, de formar una cooperativa que es dediqui a la formació, la investigació, la intervenció i la divulgació socioantropològiques. Però els seus orígens es remunten a l’any 1992 i a l’Institut Català d’Antropologia. Avui parlem amb Enrique Santamaría (llicenciat en Sociologia per la Universidad Complutense de Madrid i doctor en Sociologia per la Universitat de Barcelona, i amb estudis de postgrau en Sociologia del Coneixement) i Juan de la Haba (llicenciat en Antropologia per la Universitat de Barcelona).

Quin és l’origen d’ERAPI?

Podríem dir que l’origen de l’Associació ERAPI és doble. D’una banda, sorgeix d’un grup de treball de l’Institut Català d’Antropologia (ICA). El nom de l’associació és l’acrònim del que es va constituir com a Equip de Recerca en Antropologia dels Processos Identitaris (dels quals cal dir que no són concebibles sense els alteritaris), que amb el pas del temps va ampliar els seus interessos i definició als mons contemporanis.

La mirada socioantropològica pot portar llum al cooperativisme

D’altra banda, ERAPI també sorgeix del desmantellament de les universitats públiques catalanes i de l’efecte que té en els integrants estables d’aquest grup de treball. En l’origen immediat de l’associació hi ha tant el fet de l’expulsió de la Uni-

Jornada “Llegats i reptes del cooperativisme”, amb la intervenció d’Enrique Santamaría, a l’esquerra.

versitat, sota diferents formes, com el de la no-renovació contractual, la dificultat de mantenir-se o, fins i tot, la impossibilitat de poder accedir-hi com a lloc de treball. Davant d’aquest fet, la nostra pretensió és seguir dedicant-nos al que sempre ens hem dedicat i al que volem i sabem fer (considerem que és fonamental culturalment i política): formar i investigar en ciències socials i fer-ho en un tipus d’organització de treball d’acord amb els nostres ideals i aspiracions. És així com sorgeix la idea de constituir una cooperativa amb els objectius de la formació, la recerca, la intervenció i la divulgació socioantropològiques i, davant la inviabilitat, optem per constituir-nos com a associació de manera provisional.

Com ha estat l’evolució del grup en els darrers anys?

Abans de descriure la nostra evolució, es fa absolutament necessari explicar a què ens referim quan parlem de socioantropologia, ja que

aquest és un dels elements que ens identifica. Cal aclarir que el terme no és un simple sinònim d’antropologia social, ni tampoc, encara que estiguem més a prop d’aquest ús, d’una aposta per l’articulació necessària de la sociologia i l’antropologia. Per a nosaltres, aquesta articulació ha d’anar més enllà i donar-se també en altres ciències socials i altres sabers que no són ni aspiren a ser disciplinaris. Per tant, considerem insuficients les apel·lacions a la interdisciplinarietat, tantes vegades merament retòriques, per plantejar la necessitat d’un coneixement sobre el social humà que s’assumeix com a científic, però que es presenta obert a l’adisciplinari; és a dir, a aquells sabers que, com les arts, la filosofia o la poesia, no pretenen ser disciplinaris i, més concretament, com aquells que elaboren els diferents sectors i moviments socials. Es tracta, doncs, d’un coneixement que es reconeix en el si d’una ecologia dels sabers i que se sap, per tant, limitat i no conclòs; o, el que

és el mateix, crític, críic, creatiu i compromès.

Amb aquests pressupòsits epistemològics, des del mes d'abril del 2013, moment en què es constitueix, ERAPI ha dut a terme un conjunt d'activitats formatives i investigadores i, a través d'aquestes, podem dir que s'ha desenvolupat, a poc a poc però de manera segura, i ha donat lloc a un important procés autoreflexiu que ens ha permès tenir una visió més clara sobre l'heterogeni i efervescent món cooperativista en què ens estem inserint, així com sobre les veritables dificultats que un projecte com aquest comporta.

És un coneixement que es reconeix en una ecologia dels sabers

Per què una cooperativa?

El fet d'optar per constituir una cooperativa sorgeix d'una manera en aparença espontània. Si bé havíem estudiat amb anterioritat la idea de donar més consistència i projecció laboral a les activitats que fem com a grup de treball, la idea de la cooperativa és recent i coincideix en el temps amb la sortida de la Universitat d'alguns dels membres fundadors a finals del 2012. Som, doncs, un modest exemple de l'actual eclosió i efervescència del fenomen cooperativista; la qual cosa no significa, en absolut, que aquesta opció respongui a un simple càlcul de conveniència jurídica, sinó que participa d'una clara intencionalitat política.

Quina és la relació (el vincle) que vosaltres veieu entre l'antropologia i el cooperativisme?

El més habitual en aquestes contradites és que l'antropologia i les altres ciències socials s'hagin acostat al cooperativisme com a objecte d'estudi i, més en concret, com a objecte d'estudi menor i inhabitual. Sense entrar ara en les raons que expliquen això, i que posarien de manifest importants elements constitutius de la situació en què es troben aquestes ciències socials,

Intervenció de Dani Jover, a l'esquerra, i Ivan Miró durant la jornada.

volem cridar l'atenció sobre el fet —que normalment passa inadvertit— que el cooperativisme és un àmbit socioeconòmic en el qual es desenvolupen trajectòries laborals de persones formades en diferents ciències socials, encara que la majoria de les vegades no tenen tasques directament o pròpiament científicosocials. De quina manera viuen aquesta situació, o què aporta específicament aquesta formació, són dues qüestions que val la pena indagar i reconèixer.

D'altra banda, el cooperativisme és un món sobre el qual les ciències socials poden ajudar a projectar visibilitat social, així com a generar una més gran i millor comprensió; i això tant per als qui l'integren com per als qui formen part d'altres mons o àmbits socials.

Què pot dir l'antropologia del cooperativisme? (Estem molt acostumats a veure el cooperativisme des del punt de vista de l'economia o del dret, però no des de l'antropologia o la sociologia.)

La mirada socioantropològica pot portar llum a situacions, processos i dinàmiques del cooperativisme. Per això hem obert una modesta línia d'estudi sobre les pràctiques i les representacions del cooperativisme, per tal d'apropar-nos a la situació que actualment el caracteritza, a les múltiples interpel·lacions que ens pot formular i a les aportacions que podem fer per a comprendre les

dinàmiques socials i culturals que el recorren i configuren. En aquest sentit, estem convençuts que la socioantropologia, amb les seves particulars modalitats i estratègies de coproducció i divulgació de coneixements, pot ser un element valuós en els processos formatius i d'autoreflexió en el si de l'economia social i solidària en general, i del cooperativisme en particular.

L'antropologia i el feminisme? Quina és, d'una banda, la relació existent entre aquesta nova onada de feminisme que és al carrer (i no tant a l'acadèmia) i posa la vida al centre, i, de l'altra, quins vincles també poden establir-se entre feminisme, decreixement i antropologia en aquesta necessitat d'anar cap a un món nou?

Pregunta, aquesta, ben difícil de contestar i més si cal fer-ho de manera succinta. El que podem dir és que els feminismes (ja que tant els seus plantejaments teòrics com les seves pràctiques són diversos i fins i tot contradictoris) constitueixen un referent fonamental dels marcs interpretatius socioantropològics. Pel que fa a la comprensió socioantropològica del cooperativisme, en concret, i de l'ESS, ens fan tenir molt en compte, amb les seves potencialitats i límits, aspectes com ara la centralitat vital i cognitiva de la vulnerabilitat i interdependència

Enrique Santamaría, sociòleg.

Juan de la Haba, antropòleg.

de tots i cada un de nosaltres, de les emocions i de les cures, dels reconeixements i de les desestabilitzacions categorials..., així com de les múltiples maneres en què s'instal·len i se'ns colen els quefers, pensaments i sentiments més o menys rudement, més o menys subtilment, patriarcals. En concret, la qüestió de les cures posa de manifest allò que les visions que entronitzen la individualitat i la competitivitat no poden reconèixer: que no som autosuficients i que necessitem la trama social per a la pròpia subsistència. En aquest sentit, els feminismes han fet una gran tasca en el desemascament de la fal·làcia de l'"home proveïdor", assenyalant que el que fa que això sigui possible és el treball domèstic, reproductiu i afectiu que el sosté. En aquest punt, trobem una afinitat entre aquests enfocaments i els del cooperativisme; tot i que alhora no se'ns escapa que certs discursos i pràctiques feministes poden propiciar i reforçar, ja sigui de manera conscient o inconscient, subjectivitats no cooperatives. Altres referents fonamentals serien els ecologistes, amb els seus replantejaments de les relacions de l'espècie humana amb la resta de la naturalesa i el sentit dels límits, i pot portar-nos a posicions decreixentistes i de consum crític (i no només responsable); els moviments

d'autoorganització obrera (amb els plantejaments autogestionaris i de democràcia laboral); els moviments veïnals; els antiracistes; els de renovació pedagògica, i els antipublicitaris. En aquest sentit, els plantejaments feministes i els decreixentistes pels quals ens preguntes, ens donen motius per a pensar, investigar i organitzar-nos, també socioantropològicament, d'una altra manera i en cerca d'altres formes de vida més dignes de ser viscudes.

Com és la vostra vinculació amb l'acadèmia? Quines mancances hi veieu?

En cas que hi hagi alguna cosa com el que se sol anomenar "acadèmia", i que a més coincideixi amb la manera en què ens la imaginem, la relació que hi mantenim, o valdria més dir amb la universitat, és perifèrica, marginal. La qual cosa no vol dir sense cap incidència, ja que posem de manifest i possibilitem, encara que sigui modestament, que hi han altres possibles pensaments i maneres d'investigar i d'organitzar. Pensem que els processos de mercantilització i neoburocratització dels estudis superiors estan desmantellant la universitat pública i expulsen i fragilitzen laboralment docents i investigadors. Dificulten i impossibiliten l'accés i la permanència a la universitat de determi-

nats sectors socials i propicien subjectivitats egotistes i competidores.

No som autosuficients i necessitem trama social

Estem convençuts que aquests processos poden capgirar-se, tot i que sabem que això és certament difícil, i apostem per assumir la responsabilitat d'ajudar a enfortir els processos i els actors que qüestionen aquestes dinàmiques privatitzadores i tecnocràtiques. I demanem que la universitat pública assumeixi un paper actiu en la conformació i el desenvolupament de l'economia solidària, i per tant, també de l'economia cooperativista; en termes educatius, i també socioeconòmics i organitzatius. Aquest és un dels grans reptes que tenim davant nostre. Ni l'economia solidària es pot desentendre de la universitat pública, ni la universitat pública de les iniciatives socioeconòmiques solidàries i cooperativistes. I en això estem. ■

Juan de la Haba, a l'esquerra, durant la intervenció de Jordi Estivill, a la Jornada "Llegats i reptes formatius del cooperativisme", el desembre de 2015.